

BİRİKİM DEĞERLENDİRME TERCİHİ İLE BANKA SEÇİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN MULTİNOMİNAL LOJİSTİK REGRESYON İLE ANALİZ EDİLMESİ: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ

Analyzing The Relationship Between Savings Estimate and Preferences for Banks Via Multinomial Logistic Regression: Case of Eskişehir

Gönderim Tarihi: 09.02.2019

Kabul Tarihi: 29.05.2019

Doi: 10.31795/baunsobed.581342

Serpil ALTINIRMAK*

Mustafa ERGÜN**

Çağlar KARAMAŞA***

Orkun ŞEN****

Ahmet AYTEKİN*****

Basil Oluch OKOTH*****

ÖZ: Bu çalışmada birikim değerlendirme tercihi ile banka tercihi arasındaki ilişki multinomial lojistik regresyon analizi ile elde edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla birikim değerlendirme tercih ölçeği hazırlanarak Eskişehir ilindeki 8 ayrı mahallede ikamet eden 100 kişi üzerine uygulanmıştır. Açıklayıcı faktör analizi uygulanarak birikim değerlendirme tercih ölçeği beş boyuta (İslami bankacılık/faizsiz bankacılık; tasarruf kararı; yastık altı tasarrufa yönlendirme; bireysel emeklilik; altına yatırım yapma kararı) indirgenmiştir. Multinomial lojistik regresyonda bağımlı değişken olarak vadeli hesap için tercih edilen banka seçilmiş ve katılım bankası referans kategori olarak belirlenmiştir. İyi düzeyde uyum ve açıklayıcılığa

* Doç.Dr., Anadolu Üniversitesi/EMYO/Finans bölümü, saltinirmak@anadolu.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0001-9818-7114

** Dr. Öğr. Üye, Giresun Üniversitesi/Bulancak Kadir Karabaş Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu/ Uluslararası Lojistik ve Taşımacılık, mustafa.ergun@giresun.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0003-1675-0802

*** Arş.Grv.Dr. Anadolu Üniversitesi/İşletme Fakültesi/İşletme Bölümü/Sayısal Yöntemler Anabilim Dalı, ckaramasa@anadolu.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0003-2454-1824

**** Öğr.Gör Anadolu Üniversitesi/İşletme Fakültesi/İşletme Bölümü/Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı, orkuns@anadolu.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-8098-7751

***** Arş.Grv. Anadolu Üniversitesi/İ.İ.B.F./İşletme Bölümü/Sayısal Yöntemler Anabilim Dalı, Ahmet.aytekin@anadolu.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-1536-7097

***** Doktora Öğrencisi Anadolu Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/İşletme Bölümü/Yönetim Organizasyon Anabilim Dalı, basils.okoth@gmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0003-0836-1014

sahip modele göre islami bankacılık/faizsiz bankacılık değişkeni vadeli hesap için, katılım bankalarının özel ve devlet normal bankalarına göre tercih edilmesinde anlamlı olarak bulunmuştur. Buna karşılık ise tasarruf kararı değişkeni vadeli hesap için özel ve devlet normal bankalarının katılım bankalarına göre tercih edilmesinde etkili önem düzeyine sahip olarak bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Birikim Değerlendirme Tercihi, Bankacılık, Katılım Bankacılığı, Multinomial Lojistik Regresyon.

ABSTRACT: In this study, the relationship between savings estimate preferences and banks was determined by using the multinomial logistic regression analysis. For this purpose a scale of savings estimate preferences was prepared and applied on 100 residents in 8 different district of Eskişehir. Savings estimate preferences scale was reduced to five dimensions (Islamic banking, interest free banking; savings decision, leading to mattress saving, individual retirement, decision for investing on gold) by using exploratory factor analysis. Variable of bank selected for deposit account was considered as dependent variable and participation bank was acquired as reference category. According to the results of the model having good level of consistency and explanatoriness, islamic banking/interest free banking variable was found as significant for preferring participation banks to private and public banks in terms of deposit account. On the contrary savings decision variable was found as significant for preferring private and public banks to participation banks in terms of deposit account.

Keywords: Savings Estimate Preferences, Bank, Multinomial Logistic Regression.

GİRİŞ

Değişen ihtiyaç ve bu ihtiyaçların karşılanması kavramları insanlık tarihinin doğuşundan bu yana gündemde yer almıştır. Hatta ihtiyaçlar, koşullar iyileştikçe giderek artan bir hal almıştır. Bireysel ya da toplumsal olarak bir insanın ya da insan grubunun ihtiyaçlarını karşılamak istemesi kaçınılmaz bir olgudur. Bu ihtiyaçların karşılanması doğrultusunda “yaşam kalitesi” kavramında yaşanan iyileştirmeler, ekonomik açıdan sağlanabilecek rahatlık düzeyinin artırılması ve geleceğin garanti altına alınabilmesi gibi kavramların da daha sürdürülebilir olmasını sağlayabilmektedir. Çevre dinamiklerinin psikolojik etkisi ile insanların tercihlerinin ihtiyaçlardan mı yoksa isteklerden dolayı mı gerçekleştiği sorusuna kesin bir yanıt verilememektedir. Bu durumdan da insanların tüketim ve ekonomi davranışları olumsuz olarak etkilenmektedir.

Bireyler yaşamlarını sürdürebilmek için sahip oldukları sınırlı kaynakları tutumlu tüketmek ve ihtiyaçlarını karşılarken gelir ve giderleri arasındaki dengeyi sağlamak zorundadırlar. Yaşamsal faaliyetler için kullanılacak gelirin kazanılmasından harcamaların yönetimine, tasarrufların yatırıma dönüştürül-

mesine kadar gerekli ekonomik faaliyetlerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu noktada bireysel finansal yönetim gerekmektedir. Bireysel finansal yönetim genellikle kişisel para yönetimi, kişisel finansal planlama olarak adlandırılmaktadır (Onur ve Nazik: 92).

Sonu gelmeyen isteklerin karşılanma çabası, insanın yaşamını optimum biçimde sürdürebilmesi için gerekli olan ihtiyaçlarla karıştırıldığında ekonomik açıdan sürdürülebilirlik kavramı oluşturulamamaktadır. Sonu gelmeyen istekler, bireylerin ya da toplulukların birikim değerlerini olumsuz olarak etkileyecek ve isteklere harcanan sermaye sonucunda ihtiyaçlar sekteye uğrayacaktır. İhtiyaçlarını karşılayamayan birey, çevresel dinamizmin içinde kaybolup gidecek ve toplumsal ilerleme ve sürdürülebilirlik kavramları yok olacaktır. Bu durumun önüne geçebilmek için 21. yüzyılın başlarından itibaren yalnızca bugünün değil, gelecekte de yaşamlarını sürdürecektir insanların yaşam kalitesinin garanti altına alınması için sonsuz isteklerin ve bunların biçimlendirdiği tüketim alışkanlıklarının yerini yavaş yavaş tüketimin dönüştürülmesi anlayışına dayanan sürdürülebilir tüketim kavramına bırakmaya başlamıştır. Doğan vd. çalışmalarında aktarılan, OECD tarafından hazırlanan rapora göre sürdürülebilir tüketim, “gelecek kuşakların ihtiyaçlarını da dikkate alarak, yaşam döngüsü bakış açısı ile doğal kaynakların, toksit maddelerin, atık salınımlarının ve çevreyi kirletici maddelerin kullanımını en aza indirgerken, temel gereksinimleri karşılayan ve daha iyi bir yaşam kalitesi sunan malların ve hizmetlerin kullanımı” olarak tanımlanmıştır (OECD, 2002 akt. Doğan, Bulut ve Çımrın, 2015: 661).

Sağlanan ekonomik özgürlükler ile birlikte çalışma arzuları harekete geçirilen bireyler, ekonomik özgürlüklerinin güvence altına alındığı toplumlarda sahip oldukları gelirlerinin bir kısmını tasarruflara yönlendirmekte ve bu tasarruflar da yatırımlara kanalize edilmektedir. Liberal bir ekonomik sistemin beraberinde getirdiği artan bireysel tasarruf hacmi, finansal piyasaların gelişimine paralel olarak sermaye birikim sürecini hızlandırmakta ve sermaye, üzerindeki tüm engellerin kaldırıldığı mali yapılanmalar ile birlikte global bazda maksimum karı elde edebileceği piyasalara yönelmektedir (Henry, 2003 akt. Akıncı, Yüce ve Yılmaz, 2014: 83).

Ayrıca, bireylerin ekonomik koşulların stabil ve sürdürülebilir olmadığı koşullar altında da birikim yapmak istemeleri kendilerini bir nevi “garanti” altına almak istemeleri insan psikolojisinin getirdiklerinden biridir. “Yastık altı” olarak tabir edilen bu birikim ve tasarruf yöntemleri ekonomik koşullarla ilgili olabileceği gibi aynı zamanda bireyin içerisinde bulunduğu kültür ile de yakından ilgilidir. Yastık altı birikim tercihinin literatürde geçen sebepleri mozaik bir yapıda karşımıza çıkmaktadır (Uluyol, 2011: 262):

- İleride yaşanabilecek olası kötü günler için hazırlıklı ve ihtiyatlı olma.
- Finansal sisteme olan güvensizlik.
- Yaşanan ekonomik krizler.
- Yatırım araçlarının yetersizliği.
- Tasarrufların ve birikimlerin yatırım yapacak kadar büyük olmaması.
- Bankaların işlem maliyetleri ve faiz seviyesi.

TÜRKİYE'DE BANKACILIK HİZMETLERİNİN GELİŞİMİ

Latince Osmanlı döneminde yaşayan azınlıklar tarafından sarraflık ve bankerlik şeklinde ortaya çıkan bankacılık faaliyetleri Tanzimat'ın ilanından sonra hız kazanmıştır. Cumhuriyetin ilanı sonrası başlayan ulusallaşma akımı ile zaman içerisinde Türk Bankacılık Sektörü önemli gelişmeler kaydetmiştir. Yaşanan ekonomik krizler ve bu krizler sonrasında alınan kararlar, kurum ve kurullar marifeti ile günümüzde Türk Bankacılık Sektörü son derece sağlam ve güvenilir hale gelmiştir. Modern bankacılık anlamında tüm iş ve işlemler Türk Bankaları tarafından yapılabilir hale gelmiştir. Günümüz Türk Bankacılık Sistemi içerisindeki işlem hacmi ve mali verileri her geçen gün daha da artmaktadır. Sağlam mali yapısı, ileri teknoloji kullanımı, sunduğu kaliteli ve yaygın hizmet - ürün çeşidi ve etkin düzenleyici ve denetleyici kurumları, yasaları yanı sıra, Türk Bankacılık Sektörü verileri AB ülkelerine yaklaşıma başlamıştır (Sümer, 2016: 487).

Türkiye Halk Bankası'nın 1933 yılında çıkarılan 2284 sayılı Halk Bankası ve Halk Sandıkları Kanunu ile kuruluş süreci başlamış ve Banka, 23 Mayıs 1938 tarihinde hizmete başlamıştır. 1938-1950 yılları arasında finansmanını sağladığı Halk Sandıkları kanalı ile kredi hizmeti veren banka, 1950 yılından sonra doğrudan şube açma ve kredi kullandırma yetkisi ile faaliyetine devam etmiştir. Türkiye Vakıflar Bankası 11 Ocak 1954 tarihinde 6219 sayılı özel bir kanunla kurulmuştur. 1954 yılında 14 olan kamusal sermayeli mevduat bankaları sayısı 1964 yılında 12'ye düşmüş, 1976 yılında 13'e çıkmış, ancak dört yıl sonra 1980 yılında 12'ye gerilemiş, 1983 yılında tekrar 13'e çıksa da bir yıl sonra 1984 yılında 12'ye, 1986 yılında 8'e düşmüş, 1987 yılında 9'a çıksa da 1988'de tekrar 8'e düşmüş ve 1992 yılına kadar bu sayıda kalmıştır. 1992 yılında 6'ya 1995 yılında 5'e, 1998 yılında 4'e 2001 yılında da 3'e düşen kamusal sermayeli mevduat bankaları sayısı bu tarihten sonra 3 banka ile faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bu bankalar, yukarıda kısaca tarihi geçmiş anlatılan Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası ve Türkiye Vakıflar Bankası'dır (Bora ve Arslan, 2017: 28).

1980 sonrasında bankacılık alanında ele alınan değişiklikler sektörü önemli ölçüde etkilemiştir. Özellikle 24 Ocak kararları sonrasında hukuksal alanda

yapılan düzenlemeler, pozitif faiz politikası ve serbest faiz politikası uygulamaları sektörün hareketlenmesini sağlamıştır. Ancak bağımsız bankerlik kuruluşları, Yatırım-Finansman A.Ş. ve bankası olmayan holdinglerin bankerlik kuruluşlarının finansal sektördeki rolleri uygulamada önemli problemler doğmasına sebep olmuştur.

Katılım bankacılığı ise faiz kullanmak istemeyen tasarruf sahiplerini hedef kit- le olarak dünyada 1970 yıllarında ortaya çıkan ve sürekli gelişim göstererek tüm dünyada ilgi duyulan bankacılık türü olmuştur. Dünyada “İslam Banka- cılığı”, “Faizsiz Bankacılık” isimleri ile yaygın olarak kullanılan bankacılık tü- rünün Türkiye’deki kullanımı ise “Katılım Bankacılığı” olarak ifade edilmek- tedir (Yanık ve Sümer, 2017: 430).

Katılım bankacılığının 2015-2020 döneminde yıllık %11-12 seviyesinde büyü- me ile 2,6 trilyon ABD dolarına ulaşacak varlıkları ile faizsiz finansmanın bü- yümesinin itici gücü olması beklenmektedir. Bu varlıklara, faizsiz fon, tekafül, sukuk ve diğer faizsiz finans yöntemleri ile kaydedilmesi beklenen büyümeler de eklendiğinde, toplam faizsiz finans sistemi varlıklarının 2020 itibariyle 3,2 trilyon ABD dolarına ulaşacağı öngörülmektedir. Bu durumda, 2020 yılında faizsiz finans varlıklarının dağılımının %80 faizsiz bankacılık, %12 sukuk, %1,4 tekafül, %3,3 diğer faizsiz finansal yöntemler ve %2,7 faizsiz fonlar şek- linde olacağı tahmin edilmektedir (Katılım Bankaları, 2015).

Türkiye’de bankacılık; krizler, güven bunalımları, dolandırıcılık ve çeşitli be- lirsizlikler ve istikrarsızlıklar içinde gelişmiş, kamu sektörü bankacılığın geliş- mesinde etkili olmuştur. Kamu bankaları sanayileşmede öncü rolü oynamış- lar, yatırım ve kalkınma bankaları kurulsa da gelişigüzel iktisat politikaları, siyasi belirsizlikler, finansman yöntemleri konusundaki tartışmalar yasal ve fiziksel alt yapı ve girişimcilik konusundaki yetersizlikler kalkınma banka- rının başarısını belirlemiştir. Kalkınma bankaları deneyimi 1980’lerde sanayi- leşme hedefinin ortadan kalkmasıyla bir kenara itilmiştir. Özellikle 1980’lerde mali kesime ilişkin politika ve uygulamaların kalkınma ve sanayileşmenin teknik tercihlerinden uzaklaşarak, ticari ve kısa vadeli finansal yatırımların ön plana geçmesine yol açmıştır. Türkiye’de başta bankacılık kesimi olmak üzere, mali kesim ve kurumların politikaları belirlenirken ülkenin sermaye birikimi, gelişme ve sanayileşme hedefleri ve teknik tercihleriyle birlikte düşünme gele- neği ihmal edilmiştir (Şahinkaya, 1997 akt. Coşar, 2009: 28).

LİTERATÜR

Müşterilerin banka tercihleri ile ilgili literatürde birçok çalışma bulunmak- tadır. Bu çalışmaların çoğunluğu ticari banka seçim kriterleri üzerine yapılmıştır. Bir kısım çalışmada dünyanın farklı ülkelerinde katılım bankalarının

neden tercih edildiği üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak çalışmanın konusu olan birikim değerlendirme tercihi ile banka seçimi arasında ilişkinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Karamustafa ve Yıldırım (2007) Kayseri ilinde yaptıkları çalışmalarında anket yöntemi kullanarak müşterilerin banka tercihlerinde etkili olan faktörleri araştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda bankanın güvenilirliği, kuyruk oluşmaması, ATM ve yaygın hizmet ağı en önemli faktörler olarak bulunmuştur.

Cebeci ve Çabuk (2016) Giresun ili Görele ilçesinde bir kamu bankasında yaptıkları çalışmalarında müşterilerin ticari bankalarda en çok önem verdikleri özelliğin şube ve alternatif kanal olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kaynak vd. (1991) Eskişehir’de yaptıkları çalışmada 40 yaş altı müşterilerin bankanın lokasyonuna özel önem verdiklerini tespit etmişlerdir. İlkokul üzeri eğitim alan müşterilerin ilkokul seviyesi eğitim alanlara göre personelin samimiyetine daha çok önem verdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Çınar ve Erciş (1993) Erzurum’da yaptıkları çalışmada genç nüfusun banka tercihlerinde en etkili faktörün işlem masrafı alınmaması olduğunu tespit etmişlerdir. ABD’de Boyd vd. (1994) tarafından yapılan çalışmada bankanın ünü ve faiz oranlarının müşterilerin banka tercihlerini belirleyen ilk iki faktör olduğunu tespit etmişlerdir. Yine ABD’nin Maryland eyaletinde Khazeh ve Decker (1997) tarafından yapılan çalışmada müşterilerin banka tercihlerinde etkili olan faktörlerin en başında ücret ve komisyonların, banka imajının, faiz oranları ve komisyonların geldiği görülmüştür. Çin’de Yue ve Tom (1995) tarafından yapılan çalışmada ise uluslararası şube ağının varlığı ve hizmet kalitesinin müşterilerin banka tercihinde ilk sırayı aldığı görülürken, Polonya’da (Kennigton vd, 1996) yapılan çalışmada banka imajı ve komisyonlar ilk sırayı almıştır. İsveç’te Zineldin (1996) tarafından yapılan çalışma sonucunda da Polonya ile aynı faktörlerin müşteri banka tercihlerinde ilk sırayı aldığı bulunmuştur. Farklı olarak Kuveyt’te Almahmee ve Thabet (1997) çalışmalarında banka personelinin yardımsever ve dostça davranmasının müşterilerin banka seçiminde en önemli faktör olarak tespit edildiği belirtilmiştir.

Katılım bankaları ve ticari bankalar birlikte incelendiğinde literatürde yer alan çalışmaların sonuçlarına yer vermek faydalı olabilir. Ürdün’de Erol ve El-Bdour (1989) tarafından yapılan çalışmada bankalar geleneksel ve İslami bankalar olarak ayrılmıştır. Çalışma sonucunda her iki banka türünde de müşterilerin hızlı ve kaliteli hizmet sunumu, banka imajı ve müşteri mahremiyetine önem verilmesini ilk sıralarda tercih nedeni olarak belirttikleri görülmüştür. Gerrard ve Barton (1997) Singapur’da yaptıkları çalışmada katılım bankalarının tercih nedeninin dini hassasiyet olduğunu tespit etmişlerdir. Okumuş (2005) çalışmasında Türkiye’deki 161 katılım bankası müşterisine anket yapmıştır. Sonuçta

Türkiye’de Katılım Bankaları’nın asıl tercih nedeninin dini sebepler olduğunu tespit etmiştir. Haque vd. (2009) Malezya’da yaptıkları çalışmada müşterilerin katılım bankacılığı tercihlerindeki en önemli nedenin hizmet kalitesi, dini bakış açısı ve güvenilirlik olduğu tespit edilmiştir. Awan ve Buchari’nin (2010) Malezya’da yaptıkları çalışmada, müşterilerin finansal ürünleri ve hizmet kalitesini dikkate alarak katılım bankalarını seçtikleri, dini hassasiyetin daha az etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buchari vd. (2015) Bahreyn’de yaptıkları çalışmada müşterilerin katılım bankacılığına yönelik algı ve farkındalıklarının cinsiyet ve eğitim durumundan etkilendiğini ama yaş ve gelir durumundan etkilenmediği sonucuna ulaşmışlardır. Sümer ve Onan (2016), yaptıkları çalışma ile Türkiye’de İslami bankacılığın gelişimini araştırmışlar, kullanılan sistemin eksikliklerini vurgulayıp dünyadaki uygulamalarla karşılaştırmışlardır. Durak vd. (2017) çalışmalarında Zonguldak ilindeki katılım bankaları müşterilerinin tercih nedenlerini araştırmışlardır. Sonuçta katılım bankalarının tercih nedenlerinin en önemlisi olarak şube personelinin dostça davranışları bulunmuştur. Anaç ve Kaya (2017), bireysel müşterilerin katılım bankalarını tercih etme nedenlerini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda demografik faktörlerin bu seçimde ana belirleyici unsur olduğu belirtilerek, bankaların pazarlama departmanları için çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Bu çalışmalara ek olarak, Ersoy ve Süner (2018), Türkiye’de ki kamu bankalarının katılım bankacılığı sektörüne girişini araştırmışlar, özel sektöre güven duymayan ve birikimlerini katılım bankalarında değerlendirmek isteyen müşterilerin kamu bankalarına yöneldiklerini tespit etmişlerdir.

MULTİNOMİNAL LOJİSTİK REGRESYON

İki kategoriden oluşan bağımlı değişkenle bağımsız değişkenler arasındaki neden sonuç ilişkisinin analizinde ikili lojistik regresyon ya da ikili lojit modeller kullanılmaktadır. Bağımlı değişkenin birbirinden ayrık ve sınıflayıcı nitelikte en az üç kategoriden oluşması durumunda bağımsız değişkenler ile arasındaki neden sonuç ilişkisi multinomial lojistik regresyon analiziyle gerçekleştirilmektedir (Hosmer, Lemeshow ve Sturdivant, 2013; Washington, Karlaftis ve Mannering, 2003). Multinomial lojistik regresyon çok düzeyli sınıflandırma problemlerine ilişkin olarak lojistik regresyon modellerinin bir uzantısı konumundadır (Watanabe ve Kurita, 2008, s.1). J kategoriden oluşan ikili lojistik regresyonun genişletilmiş hali olan multinomial lojistik regresyon J-1 tane lojistik regresyon modelinden oluşmaktadır (Long ve Freese, 2006). Multinomial lojistik regresyonda bağımlı değişkenin j. kategori içinde bulunma olasılığı ($\sigma_j = P(Y=j)$) logaritmik dönüşüm gerçekleştirilmesi sonucunda şu şekilde bulunmaktadır (Arı, 2016: 188).

$$O_j = \frac{\exp(\sum_{k=1}^K \beta_{jk} x_k)}{1 + \sum_{j=1}^{J-1} \exp(\sum_{k=1}^K \beta_{jk} x_k)} \quad j=1,2,\dots, J-1 \quad (1)$$

Eşitlik 1'i aşağıdaki biçimde genelleştirmek mümkün olmaktadır.

$$O_j = \frac{1}{1 + \sum_{j=1}^{J-1} \exp(\sum_{k=1}^K \beta_{jk} x_k)} \quad (2)$$

Eşitlik 2'deki K toplam bağımsız değişken sayısını belirtirken, j ise bağımlı değişken kategorisini ifade etmekte kullanılmaktadır (Arı, 2016, s.188; Aydın, 2016, s. 250).

Bağımsız değişkenlere ait herhangi bir kısıtın olmadığı bağımlı değişkenin belirli bir değeri alma olasılığının incelendiği multinominal lojistik regresyonda bağımlı değişkenin kategorilerinin elde edilme olasılıkları toplamı bire eşittir. Bu durum bağımlı değişkenin üç kategoriden (S=kategori sayısı) oluşması halinde Eşitlik 3'deki gibi yazılabileceğini gösterir (Hosmer, Lemeshow & Sturdivant, 2013; Aydın, 2016, s.251; Arı, 2016, s.188):

$$P(S = 1|x) + P(S = 2|x) + P(S = 3|x) = 1 \quad (3)$$

Multinominal lojistik regresyon analizinde karşılaştırma yapabilmek için karar verici tarafından referans kategorisinin seçilmesi gerekmektedir. Bu durumda J kategoriden oluşan bağımlı değişken için J-1 tane lojistik model ve buna bağlı olarak J-1 adet odds oranı elde edilmektedir. Örneğin 1,2,3 ve 4 kategorilerinden oluşan bağımlı değişken için referans kategorisi 1 olarak seçildiğinde 1 ile 2; 1 ile 3 ve 1 ile 4 olmak üzere yapılan karşılaştırmalar neticesinde 3 farklı lojistik model ve buna ilişkin odds oranı hesaplanır. Odds oranlarının doğal logaritmalarının alınmasıyla lojistik modeller doğrusal biçime dönüştürülür. Referans kategorisinin J olarak seçilmesi halinde multinominal lojistik regresyon analizinde bağımlı değişkenin referans kategori içinde yer alma olasılığı Eşitlik 4'teki gibi ifade edilebilir (Liao, 1994; Arı, 2016: 188):

$$O_j = P(y = j) = \frac{1}{1 + \sum_{j=1}^{J-1} \exp(\sum_{k=1}^K \beta_{jk} x_k)} \quad j=1,2,\dots, J-1 \quad (4)$$

Multinominal lojistik regresyonda log odds oranları bağımlı değişkenin 0,1,2 ve 3 kategorilerinden oluşup referans kategorisinin 0 olarak alındığı model için Eşitlik 5,6 ve 7'deki gibi bulunur (Arı, 2016: 188):

$$\ln \left[\frac{P(y=1|x_1)}{P(y=0|x_1)} \right] = \beta_1 + \beta_{11} x_1 \quad (5)$$

$$\ln \left[\frac{P(y=1|x_2)}{P(y=0|x_2)} \right] = \beta_2 + \beta_{21} x_1 \quad (6)$$

$$\ln \left[\frac{P(y=1|x_3)}{P(y=0|x_3)} \right] = \beta_3 + \beta_{31} x_1 \quad (7)$$

Multinominal lojistik regresyonda log odds oranlarının hesaplanmasına yönelik genel gösterim Eşitlik 8'deki gibi yazılabilir:

$$\ln \left[\frac{O_j}{O_1} \right] = \ln \left[\frac{P(Y=j)}{P(Y=1)} \right] = \sum_{k=1}^K \beta_{jk} x_k \quad j = 1, 2, \dots, J - 1 \quad (8)$$

Yukarıdaki eşitliğe göre x bağımsız değişkenine yönelik pozitif bir β katsayısının elde edilmesi bu değişkendeki bir birimlik artışın diğer değişkenlerin sabit olduğu varsayımı altında k . gözlemin referans kategori yerine j . kategoride bulunma olasılığını $\exp\beta$ kat daha fazla artırırken; negatif β katsayısının ise k . gözlemin j . kategori yerine referans kategoride bulunma olasılığını $\exp\beta$ kat arttıracaktır (Powers ve Xie, 1999; Aydın, 2016: 252).

ANALİZ

Bu çalışmada Eskişehir ili, Odunpazarı ve Tepebaşı ilçelerinde 8 ayrı mahallede bulunan sakinlerin birikim tercihlerinin değerlendirilmesinde multinominal lojistik regresyon analizinden yararlanılmıştır. Ayrıca birikim değerlendirme tercihi ölçeğinin boyut indirgenmesi ve ilişkili olmayan faktörlerin elde edilmesi için açıklayıcı faktör analizinden faydalanılmıştır.

Bu amaçla hazırlanan anketin ilk kısmında cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, meslek, tercih edilen tasarruf değerlendirme yöntemi, vadeli hesap için tercih edilen bankaya ilişkin sorular yer alırken ikinci bölümde birikim değerlendirme tercihi ölçeği bulunmaktadır. Anket Eskişehir ili, Odunpazarı ve Tepebaşı ilçelerindeki 8 ayrı mahallede ikamet eden 100 kişi üzerine uygulanmıştır. Katılımcılara ilişkin düzenlenen frekans ve yüzdeler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Katılımcılara İlişkin Frekans ve Yüzdeler

Değişken	Kategori	N
Cinsiyet	Kadın	55
	Erkek	45
Yaş	18-25	24
	26-35	20
	36-45	26
	46-55	15
	56+	15
	Öğrenim durumu	İlk veya orta okul
Lise		44
Yüksekokul veya fakülte		31
Lisansüstü		12

Tablo 1: Katılımcılara İlişkin Frekans ve Yüzdeler (Devamı)

Değişken	Kategori	N
Meslek	Öğrenci	20
	Memur	10
	İşçi	21
	Akademisyen	9
	Serbest meslek	18
	Çalışmıyor	12
	Emekli	10
	Tasarruf değerlendirme yöntemi	Altın
Döviz		14
Hisse senedi ve hazine bonusu		8
Vadeli banka hesabı		21
İslami bankacılık ürünleri		6
Emlak		10
Diğer		9
Vadeli hesap için tercih edilen banka	Akbank	8
	Anadolubank	1
	Denizbank	11
	Finansbank	2
	Garanti bankası	11
	ING Bank	1
	Kuveyt Türk katılım bankası	5
	Odeabank	1
	Şekerbank	3
	Ziraat bankası	21
	TEB	2
	Halk bankası	1
	İş bankası	10
	Vakıfbank	8
	Yapı Kredi	4
Ziraat katılım bankası	8	
Diğer	3	

Tablo 1'e göre katılımcıların çoğu kadın olurken, bunlar 36-45 yaş aralığındadır. Ayrıca öğrenim durumu lise olanlar çoğunlukta olurken işçi meslek grubu en büyük yüzdeye sahiptir. Tasarruf değerlendirme yöntemi olarak en çok altın tercih edilirken vadeli hesap için tercih edilen bankada ise Ziraat Bankası önceliğe sahip durumdadır.

Birlik değerlendirme ölçeğinin boyut indirgenmesine yönelik yapılan faktör analizi için veriler uygundur ve bu durum KMO örneklem yeterliliği ve Bartlett küresellik testleri ile Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Verilerin Faktör Analizine Uygunluğu

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçütü	0.730
Barlett Küresellik Testi	
Yaklaşık X^2	904.173
Serbestlik Derecesi	153
Anlamlılık Düzeyi	.000

Yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda beş faktörle (İslami bankacılık/ faizsiz bankacılık; tasarruf kararı; yastık altı tasarrufa yönlendirme; bireysel emeklilik; altına yatırım yapma kararı) varyansı %69,601 oranında açıklayan bir yapı elde edilmiştir. Toplam güvenilirliğe yönelik Cronbach’s Alpha katsayısı 0.785 değer almakta ve bu ise ölçeğin güvenilirliğinin iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Açıklayıcı faktör analizi sonucu elde edilen faktörler, bunların açıkladığı varyans yüzdeleri, özdeğerler ve faktör yükleri Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3: Faktörler ve Maddeler

Faktörler ve Maddeler	Açıklanan Varyans (%)	Özdeğer (λ)	Faktör yükü
İslami Bankacılık/faizsiz bankacılık			
Borsada yatırım yapacağım şirketlerin İslama uygun ürün ve hizmet üretmesine önem veririm			0.729
Şu anda ekonominin iyiye gittiğini düşünüyorum			0.751
Tasarruflarımı faiz geliri elde etmediğim için İslami bankalara yatırıyorum			0.809
Hizmet komisyonu alınmadığı için İslami Bankaları tercih ederim	28.700	5.166	0.867
Bazı işlemlerde maliyetler düşük olduğu için İslami bankaları tercih ederim			0.792
Faizsiz bankacılık sisteminin sundukları benim için yeterlidir			0.897
İnancıma uygun olduğu için İslami bankaları tercih ederim			0.895
Tasarruf kararı			
Bankaların uyguladığı faiz oranları tasarruf kararında etkilidir			0.780
Yıllık enflasyon oranları tasarruf kararı vermemde önemli bir yer tutar	14.015	2.523	0.812
Altın, döviz ve TL yatırımlarımı faiz geliri elde etmek için bankada tutarım			0.732
Hükümetin ekonomi politikalarını yakından takip ederim			0.488
Yastık altı tasarrufa yönlendirme			
Bankacılık sistemine güvensizlik insanları yastık altı tasarrufa yönlendirir			0.869
Ekonomik duruma güvensizlik insanları yastık altı tasarrufa yönlendirir	11.649	2.097	0.806
Ekonomik krizlerden etkilendim			0.622
Bireysel emeklilik			
Bireysel emeklilik sistemi sayesinde uzun vadede tasarruf eğilimim artar	8.364	1.506	0.866
Bireysel emeklilik şirketlerinin hangi yatırım araçlarını kullandığını takip ederim			0.863
Altına yatırım yapma kararı			
Tasarruflarımı altına yatırıyorum			0.878
Fiziki olarak elimde altın bulundurmakla kendimi güvende hissedirim	6.874	1.237	0.873
Toplam ($\alpha=0.785$)	69.601		

Açıklayıcı faktör analizi sonucu elde edilen faktörler ile birlikte anketin ilk kısmında yer alan demografik değişkenler multinominal lojistik regresyon analizinde kullanılmıştır. Bu amaçla bağımlı değişken olarak vadeli hesap için tercih edilen banka seçilmiş ve katılım, özel ve devlet olmak üzere üç katego-

riye ayrılmıştır. Kategori oluşturmada ise küçük gözleme sahip gözlemler en yakın kategori içine dahil edilerek sonuçların geçerliliğinin sağlanmasına çalışılmaktadır. Buna benzer şekilde tercih edilen tasarruf değerlendirme yöntemi de İslami bankacılık ve altın ile diğer şeklinde iki kategoriye ayrılmıştır. Multinominal lojistik regresyonun uygulanmasında bağımlı değişken olarak ele alınan vadeli hesap için tercih edilen banka değişkeni açısından Katılım Bankası referans kategori (0) olarak belirlenmiştir. Bağımsız değişkenler açısından ise cinsiyet için erkek; yaş için 56 ve üstü; öğrenim durumu için lisansüstü; meslek için emekli ve tasarruf tercihi için de diğer referans kategorisi olarak ele alınmıştır. Multinominal lojistik regresyon analizinde yararlanılacak olan kategorik değişkenlerin kodlanmasına yönelik bilgiler ise Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Kategorik Değişkenlerin Kodlanması

Değişkenler	Kategoriler	Frekans	Parametre kodu
Banka	Katılım	16	0
	Özel	54	1
	Devlet Normal	30	2
Cinsiyet	Kadın	55	1
	Erkek	45	0
Yaş	18-25	24	1
	26-35	20	2
	36-45	26	3
	46-55	15	4
	56+	15	0
Öğrenim durumu	İlk veya orta okul	13	1
	Lise	44	2
	Yüksekokul ya da fakülte	31	3
	Lisansüstü	12	0
Meslek	Öğrenci	20	1
	Memur	10	2
	İşçi	21	3
	Akademisyen	9	4
	Serbest meslek	18	5
	Çalışmıyor	12	6
	Emekli	10	0
Tasarruf tercihi	İslami bankacılık ve altın	38	1
	Diğer	62	0

Multinomial lojistik regresyon analizine geçmeden önce çoklu bağıntı olup olmadığının kontrolü yapılmıştır. Bu amaçla tolerans ve varyans büyüme çarpımını (VBÇ) değerleri bulunmuştur. Bunlara yönelik bilgiler Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Çoklu Bağıntı İstatistikleri

Değişken	Tolerans	VBÇ
Cinsiyet	0.920	1.088
Yaş	0.502	1.991
Öğrenim durumu	0.828	1.207
Meslek	0.504	1.982
Tasarruf tercihi iki kategorili	0.922	1.085
Banka üç kategorili	0.681	1.469
İslami bankacılık/faizsiz bankacılık	0.704	1.420
Tasarruf kararı	0.927	1.079
Yastık altı tasarrufa yönlendirme	0.893	1.120
Bireysel emeklilik	0.865	1.156
Altına yatırım yapma kararı	0.884	1.131

Tablo 5'e göre tolerans değerlerinin hepsinin 0.10'dan ve VBÇ değerlerinin de 10'dan düşük olduğu görülmüştür. Buna göre değişkenler arasında çoklu bağıntı sorunu bulunmamaktadır.

Multinomial lojistik regresyon analizi için oluşturulacak modelin uyum iyiliğinin incelenmesinde kullanılacak testlere yönelik sonuçlar ve belirlilik katsayısı değerleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Uyum İyiliği Test Sonuçları ve Belirlilik Katsayıları

Model	Model Uyum Bilgisi				Uyum İyiliği			Pseudo R ²		
	-2LL	X ²	SD	p	X ²	SD	p	Cox and Snell	.482	
Sabit Terimli	195.232				Pearson	165.844	154	.243	Nagelkerke	.560
Doymuş	129.439	65.792	40	.006	Sapma	127.818	154	.939	McFadden	.333

Uyum iyiliği sonuçlarına göre kurulan model istatistiksel olarak anlamlıdır. Model uyum iyiliğinin değerlendirilmesinde yararlanılan Pearson ve Sapma istatistiği sonuçlarına göre model tarafından tahmin edilen değerler gözlenen değişkenlerden istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır. Modelin açıklayıcılığını gösteren belirlilik katsayıları ise 0.30-0.60 arasında değer almış ve bu durum ise modelin iyi düzeyde açıklayıcılık ve uyuma sahip olduğunu göstermektedir.

Modele ilişkin genel istatistikler ele alındıktan sonra ise vadeli hesap için tercih edilen banka bağımlı değişkeni için oluşturulan ilk modelde yer alan

bağımsız değişkenlere yönelik lojit katsayı, standart hata, wald testi sonucu, anlamlılık düzeyi, odds oranı ve odds oranlarının %95 güvenilirlik aralığında alt ve üst sınır değerleri bulunmuştur. Bu bilgiler ise düzenlenerek Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Vadeli Hesap İçin Tercih Edilen Banka Bağımlı Değişkeni İçin Oluşturulan 1. Model (Referans Kategorisi: Katılım Bankası)

Değişkenler	B	SH	Wald	p	Exp(B)	Exp(B) için %95 güven aralığı	
						Alt	Üst
Sabit	12.404	3.402	13.295	0.000			
İslami bankacılık/ faizsiz bankacılık	-3.259	0.980	11.062	0.001	0.038	0.006	0.262
Tasarruf kararı	2.148	1.029	4.360	0.037	8.572	1.141	64.395
Yastık altı tasarrufa yönlendirme	-0.094	0.635	0.022	0.882	0.910	0.262	3.163
Bireysel emeklilik	-0.076	0.641	0.014	0.906	0.927	0.264	3.258
Altına yatırım yapma kararı	-0.360	0.569	0.400	0.527	0.698	0.229	2.129
Cinsiyet(1)	1.228	1.237	0.986	0.321	3.414	0.302	38.534
Yaş(1)	-0.029	4.297	0.000	0.995	0.971	0.000	4414.385
Yaş(2)	-2.716	2.664	1.039	0.308	0.066	0.000	12.257
Yaş(3)	-1.014	2.527	0.161	0.688	0.363	0.003	51.356
Yaş(4)	-1.199	2.504	0.229	0.632	0.301	0.002	40.797
Öğrenim durumu(1)	-9.885	3.096	10.194	0.001	0.014	0.005	0.022
Öğrenim durumu(2)	-12.362	3.423	13.044	0.000	0.01	0.008	0.024
Öğrenim durumu(3)	-13.450	3.706	13.171	0.000	0.013	0.010	0.032
Meslek(1)	3.528	4.602	0.588	0.443	34.049	0.004	281420.807
Meslek(2)	1.256	2.505	0.251	0.616	3.511	0.026	476.269
Meslek(3)	3.683	2.458	2.246	0.134	39.780	0.322	4914.721
Meslek(4)	-7.066	2.256	9.815	0.002	0.021	0.000	0.071
Meslek(5)	5.702	2.998	3.618	0.047	299.345	0.841	106596.112
Meslek(6)	3.391	2.687	1.593	0.207	29.702	0.153	5755.105
Tasarruf tercihi(1)	0.815	1.171	0.484	0.486	2.259	0.228	22.432

Tablo 7'ye göre vadeli hesap için tercih edilen banka üzerinde İslami bankacılık/faizsiz bankacılık, tasarruf kararı, öğrenim durumu (1,2,3) ve meslek (4,5) değişkenleri anlamlı etkiye sahiptir. Tabloya göre İslami bankacılık/faizsiz bankacılık değişkenindeki bir birimlik artış özel bankaların katılım bankalarına göre vadeli hesap için tercih edilme olasılıklarını %96,2 $[(1 - 0.038) * 100]$

düşürmektedir. Bu durum İslami bankacılık/faizsiz bankacılık etkeninin katılım bankalarının özel bankalara göre tercih edilmesinde önemli olduğunu göstermektedir.

Tasarruf kararı değişkenindeki bir birimlik artış ise özel bankaların katılım bankalarına göre vadeli hesap için tercih edilmesini 8.572 kat arttırmaktadır.

Vadeli hesap için özel bankaların katılım bankalarına göre tercih edilmesi ilk veya orta okul öğrenim düzeyindeki katılımcılarda lisansüstü düzeyindeki katılımcılara göre %98,6 $[(1 - 0.014) * 100]$ olasılıkla düşüktür. Buna paralel biçimde vadeli hesap için özel bankaların katılım bankalarına göre tercih edilmesi lise öğrenim düzeyindeki katılımcılarda lisansüstü düzeyindeki katılımcılara göre %99 $[(1 - 0.01) * 100]$ olasılıkla düşüktür. Fakülte ya da yüksekokul öğrenim seviyesindeki katılımcıların lisansüstü düzeyindeki katılımcılara göre vadeli hesap için özel bankaları katılım bankalarına göre tercih etmesi %98,7 $[(1 - 0.013) * 100]$ olasılıkla düşüktür.

Vadeli hesap için özel bankaların katılım bankalarına göre tercih edilmesi akademisyenlerde emeklilere göre %97,9 $[(1 - 0.021) * 100]$ olasılıkla düşüktür. Buna ilaveten vadeli hesap için özel bankaların katılım banlarına göre tercih edilmesi serbest meslek sahibi kişilerde emekli kişilere göre 299.345 kat daha yüksektir.

Vadeli hesap için tercih edilen banka bağımlı değişkeni için oluşturulan 2. Modelde yönelik lojit katsayı, standart hata, Wald testi sonucu, anlamlılık düzeyi, odds oranı ve odds oranlarının %95 güvenilirlik aralığında alt ve üst sınır değerleri bulunarak Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: Vadeli Hesap İçin Tercih Edilen Banka Bağımlı Değişkeni İçin Oluşturulan 2. Model (Referans Kategorisi: Katılım Bankası)

Değişkenler	B	SH	Wald	p	Exp(B)	Exp(B) için %95 güven aralığı		
						Alt	Üst	
Sabit	14.219	2.794	25.904	0.000				
İslami bankacılık/ faizsiz bankacılık	-3.286	1.007	10.636	0.001	0.037	0.005	0.270	
Tasarruf kararı	2.492	1.052	5.605	0.018	12.081	1.536	95.046	
Yastık altı tasarrufa yönlendirme	0.240	0.680	0.125	0.724	1.271	0.335	4.822	
Bireysel emeklilik	-0.078	0.670	0.013	0.908	0.925	0.249	3.441	
Altına yatırım yapma kararı	-0.251	0.612	0.168	0.682	0.778	0.235	2.581	
Devlet normal	Cinsiyet(1)	1.669	1.348	1.533	0.216	5.307	0.378	74.484
	Yaş(1)	0.080	4.327	0.000	0.985	1.084	0.000	5221.824
	Yaş(2)	-4.159	2.744	2.297	0.130	0.016	0.000	3.386
	Yaş(3)	-2.451	2.601	0.889	0.346	0.086	0.001	14.092
	Yaş(4)	-2.693	2.586	1.084	0.298	0.068	0.000	10.759
	Öğrenim durumu(1)	-9.619	2.601	13.673	0.000	0.008	0.000	0.011
	Öğrenim durumu(2)	-13.685	3.004	20.755	0.000	0.01	0.000	0.026
	Öğrenim durumu(3)	-15.294	3.343	20.930	0.000	0.006	0.000	0.017
	Meslek(1)	3.018	4.633	0.424	0.515	20.456	0.002	179676.973
	Meslek(2)	1.108	2.637	0.176	0.674	3.028	0.017	532.009
Meslek(3)	2.054	2.572	0.637	0.425	7.796	0.050	1205.416	
Meslek(4)	-8.076	0.000	-	-	0.000	0.000	0.000	
Meslek(5)	4.625	3.049	2.301	0.129	101.998	0.259	40185.391	
Meslek(6)	3.489	2.767	1.590	0.207	32.745	0.145	7419.447	
Tasarruf tercihi(1)	0.362	1.236	0.086	0.769	1.437	0.127	16.192	

Tablo 8'e göre vadeli hesap için tercih edilen banka üzerinde İslami bankacılık/faizsiz bankacılık, tasarruf kararı ve öğrenim durumu (1,2,3) değişkenleri anlamlı etkiye sahiptir. Tabloya göre İslami bankacılık/faizsiz bankacılık değişkenindeki bir birimlik artış devlet normal bankaların katılım bankalarına göre vadeli hesap için tercih edilme olasılıklarını %96,3 $[(1 - 0.037) * 100]$ düşürmektedir. Bu durum İslami bankacılık/faizsiz bankacılık etkeninin katılım bankalarının devlet normal bankalara göre tercih edilmesinde önemli olduğunu göstermektedir.

Tasarruf kararı değişkenindeki bir birimlik artış ise devlet normal bankaların katılım bankalarına göre vadeli hesap için tercih edilmesini 12.081 kat arttırmaktadır.

Vadeli hesap için devlet normal bankaların katılım bankalarına göre tercih edilmesi ilk veya orta okul öğrenim düzeyindeki katılımcılarda lisansüstü düzeyindeki katılımcılara göre %99,2 $[(1 - 0.008) * 100]$ olasılıkla düşüktür. Buna paralel biçimde vadeli hesap için devlet normal bankaların katılım bankalarına göre tercih edilmesi lise öğrenim düzeyindeki katılımcılarda lisansüstü düzeyindeki katılımcılara göre %99 $[(1 - 0.01) * 100]$ olasılıkla düşüktür. Fakülte ya da yüksekokul öğrenim seviyesindeki katılımcıların ilk veya ortaokul öğrenim düzeyindeki katılımcılara göre vadeli hesap için devlet normal bankaları katılım bankalarına göre tercih etmesi %99,4 $[(1 - 0.006) * 100]$ olasılıkla düşüktür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma, Eskişehir ili Odunpazarı ve Tepebaşı ilçelerinde yer alan 8 ayrı mahallede ikamet eden 100 kişi ile anket şeklinde yapılmıştır. Kullanılan anket, çalışma ekibi tarafından oluşturulmuştur. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda beş faktörle (İslami bankacılık/faizsiz bankacılık; tasarruf kararı; yastık altı tasarrufa yönlendirme; bireysel emeklilik; altına yatırım yapma kararı) varyansı %69,601 oranında açıklayan bir yapı elde edilmiştir. Toplam güvenilirliğe yönelik Cronbach's Alpha katsayısı 0.785 değer almakta ve bu ise ölçeğin güvenilirliğinin iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Anket sonuçlarının analiz edilmesinde multinominal lojistik regresyon analizi tekniğinden yararlanılmıştır.

Ankette demografik bilgiler ile tercih edilen tasarruf yöntemleri, banka işlemleri ve banka türlerine yönelik sorular bulunmaktadır.

Araştırmaya katılanların %51'i kadın ve %49'u erkektir. Katılımcıların %15'i 56 yaş üstü, %15'i 46-55 yaş arası, %26'sı 36-45 yaş arası, %20'si 26-35 yaş arası ve %24'ü ise 18-25 yaş arasındadır. Katılımcıların %13'ü ilkokul ve ortaokul mezunu iken, %44'ü lise, %31'i fakülte ve yüksekokul, %12'si lisansüstü mezunudur.

Katılımcıların meslek gruplarına bakıldığında ise %20'si öğrenci, %10'u memur, %21'i işçi, %9'u akademisyen, %18'i serbest meslek sahibi, %12'si çalışmayan ve %10'u emeklidir. Katılımcıların tasarruflarını değerlendirme tercihlerine baktığımızda %18'inin İslami bankaları ve altını tercih ederken, %62'sinin diğer bankaları ve yatırım araçlarını tercih ettiklerini görmekteyiz. Katılımcıların banka tercihlerine bakıldığında ise, %54'unun özel bankaları seçtiğini tespit ederken, %30'u Devlet ticari bankalarını ve %18'inin de İslami bankaları tercih ettiklerini görmekteyiz.

Sonuçlara bakıldığında lisansüstü öğrenim düzeyine sahip katılımcıların diğer katılımcılara göre özel ve devlet normal bankalarını katılım bankalarına göre vadeli hesap için tercih ettikleri görülmektedir.

Emekli katılımcılar vadeli hesap için akademisyenlere göre özel bankalara kıyasla katılım bankaları yönünde tercih yaparlarken; serbest meslek sahibi kişilerin emeklilere göre vadeli hesap tercihlerinde özel bankalar, katılım bankalarına göre çok daha fazla ön plana çıkmaktadır.

İslami bankacılık/faizsiz bankacılık değişkeni vadeli hesap için katılım bankalarının özel ve devlet normal bankalara göre tercih edilmesinde anlamlı olarak bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle bireylerin İslami bankacılık algılarındaki olumlu bir artışın onların özel banka tercihini olumsuz etkilediğini ve katılım bankalarına yatırım yapma olasılıklarını artırdığı belirtilebilir. Katılım bankalarının İslami bankacılık/faizsiz bankacılık değişkeni açısından özel ve devlet mevduat bankalarına göre tercih edilme etkisi aynı düzeydedir. Bireyler açısından katılım bankasının özel veya devlete ait olması bir tercih nedeni değildir. Buna karşılık tasarruf kararı değişkeni ise vadeli hesap için özel ve devlet mevduat bankalarının katılım bankalarına göre tercih edilmesinde etkilidir. Bu etki ise devlet mevduat bankaları için özel bankalara kıyasla daha yüksektir (12.081 > 8.572). Tasarruflarını faiz oranları, hükümet politikaları vb. gibi göstergelere göre değerlendiren bireylerin katılım bankasını diğer bankalara göre daha az tercih ettiği anlaşılmaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda katılımcı sayısı arttırılarak çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliği sağlanabilir. Ayrıca ölçümde multinominal lojistik regresyon dışındaki yöntemlerden yararlanılarak karma çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akıncı, M., Yüce, G. ve Yılmaz, Ö. (2014). Ekonomik Özgürlüklerin İktisadi Büyüme Üzerindeki Etkileri: Bir Panel Veri Analizi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 81-96.
- Almahmeed, M. A. ve Thabet A. E. (1997). Services Considered Important to Business Customers and Determinants of Bank Selection in Kuwait: A Segmentation Analysis, *International Journal of Bank Marketing*, 15(4), 126-133.
- Anaç, T. ve Kaya, F. (2017). Bireysel Müşterilerin Katılım Bankacılığını Tercih Etmesini Etkileyen Faktörler. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(15), 145-182.
- Arı, E. (2016). Bireylerin Umut Düzeyleri ile Gelecek Hakkındaki Düşünceleri Arasındaki İlişkinin Multinomial Lojistik Regresyon Analizi ile İncelenmesi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 47, 184-194.
- Awan, H. M. ve Bukhari, K. S. (2010). Customer's Criteria For Selecting an Islamic Bank: Evidence From Pakistan, *Journal of İslâmic Marketing*, 2 (1), 14-27.
- Aydın, N. (2006). Türkiye'de Hanehalkı İş Bulma Yöntemleri İle İşgücü Yapısı Arasındaki İlişkinin Multinomial Regresyon Yöntemiyle Analizi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi ICEBSS Özel Sayısı*, 248-266.
- Bora, A. ve Arslan, E. (2017). Türk Kamu Bankalarının Karşılaştırmalı Analizi: 2003–2015 Dönemi, *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(1), 27-42.
- Boyd, W.L., Leonard, M. ve White, C. (1994). Customer Preferences for Financial Services: An Analysis, *The International Journal of Bank Marketing*, 12(1), 9-15.
- Brealey, R. A., Myers, S. C., Allen, F. ve Mohanty, P. (2012). *Principles of Corporate Finance*. Tata McGraw-Hill Education.
- Buchari, I., Rafiki, A., ve Al Qassab, M. A. H. (2015). Awareness and Attitudes of Employees towards Islamic Banking Products in Bahrain, *Procedia Economics and Finance*, 30, 68-78.
- Cebeci, İ. ve Çabuk, Z. (2016). Müşteri Banka Tercihini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Giresun'da Bir Araştırma, *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8(14), 57-66.
- Coşar, N. (2009). Türkiye'de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi, *Working Papers 0017*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Ekonomi Bölümü.

- Çınar, R. ve Erciş, A. (1993). Genç Pazarın Banka Hizmetlerini Tercihleri Üzerine Bir Saha Araştırması. *Pazarlama Dünyası*, 37,6-22.
- Doğan, O., Bulut, Z.A. ve Çımrın, F.S. (2015). Bireylerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarının Ölçülmesine Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(4), 659-678.
- Durak, İ., Bayat, M. ve Arslan, H., M. (2017). Banka Seçiminde Müşteri Tercihleri: Katılım Bankaları Üzerine Ampirik Bir İnceleme, *TJSS*, 1(1), 60-77.
- Erol, C. ve El-Bdour, R.İ. (1989). Attitudes, Behavior and Patronage Factors of Bank Customers Towards Islamic Bank, *International Journal of Bank Marketing*, 7(6),31-37.
- Ersoy, M. ve Süner, A. (2018). Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Katılım Bankacılığı’nda Kamu Girişimi, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 40(2), 167-180.
- Gerrard, P. ve Barton C. J. (1997). İslâmîc Banking: A Study İn Singapore, *International Journal of Bank Marketing*, 15(6), 204-216.
- Haque, A., Jamiland, O. ve Zaki, İ., A. (2009). Factor Influences Selection Of İslâmîc Banking: A Study On Malaysian Customer Preferences. *American Journal of Applied Sciences*, 6 (5), 922-928.
- Hosmer, J.D.W., Lemeshow, S. ve Sturdivant, R.X. (2013). *Applied Logistic Regression*. Canada: John
- Karamustafa, K. ve Yıldırım, M. (2007). Müşteri Bireysel Banka Tercihine İlişkin Kayseri İlinde Yapılan Bir Araştırma, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 56-92.
- Katılım Bankaları (2015). Katılım Bankacılığında Algı, *Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayını*, 30-38 Erişim adresi: www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/KATILIM_2015_TR_final.pdf.
- Kaynak, E., Küçükemiroğlu, O. ve Odabaşı, Y. (1991). Commercial Bank Selection in Turkey. *International Journal of Bank Marketing*, 9(4), 30-39.
- Kennington, C., Hill, J. ve Rakowska, A. (1996), Consumer Selection Criteria for Banks in Poland, *The International Journal of Bank Marketing*, 14(4), 12-21.
- Khazeh, K. ve Decker, W. H. (1992), How Customer Choose Banks?, *The Journal of Retail Banking*, 14 (4), 41-44.
- Liao, T.F. (1994). *Interpreting Probability Models. Logit, probit anad other generalized linear models, series: Quantitative applications in the social sciences*. USA: Sage Publications.

- Long, S. ve Freese, J. (2006). *Regression Models for Categorical Dependent Variables Using STATA*, (2nd edition). College Station, TX:Stata Press.
- Onur, N. ve Nazik, M.H. (2014). Öğretmenler İçin Bireysel Finans Alanında Finansal Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması, *NWSA-Vocational Education*, 2C0054, 9(4), 90-99.
- Okumuş, H. Ş. (2005), Interest-Free Banking in Turkey: A Study of Customer Satisfaction and Bank Selection Criteria, *Journal of Economic Cooperation*, 26(4), 51-86.
- Onur, N. ve Nazik, M.H. (2014). Öğretmenler İçin Bireysel Finans Alanında Finansal Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması, *NWSA-Vocational Education*, 2C0054, 9(4), 90-99.
- Powers, D.A. ve Xie, Y. (1999). *Statistical Methods for Categorical Data Analysis*. USA: Academic Press..
- Sevim, U ve Çöllü, D.A (2017). Müşterilerin Banka Seçimini Etkileyen Kriterlerin Belirlenmesi: Giresun İli Örneği, *IIIİD-IJEAS*, 18, 201-220.
- Sümer, G. (2016). Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi ve AB Bankacılık Sektörü ile Karşılaştırılması. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2), 485-508.
- Sümer, G. ve Onan, F., N. (2016). Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiyedeki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 296-308.
- Uluyol, O. (2011). Bir Finansman Kaynağı Olarak “Yastıkaltı Tasarruf” ların Ekonomik Sisteme Kazandırılması ve Tüketicilerin/Bireylerin Yastıkaltı Eğilimlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 259-272.
- Washington, S., Karlaftis, M. ve Mannering, F. (2003). *Statistical and Econometric Models for Transportation Data Analysis*. Boca Raton FL: CRC Press.
- Watanabe, K. ve Kurita, T. (2008). *Locality Preserving Multi-Nominal Logistic Regression*. 19th International Conference on Pattern Recognition, 1-4. Wiley & Sons, Inc.
- Yanık, R. ve Sumer, S. (2017). Kamu Katılım Bankacılığının Bankacılık Sektörüne Beklenen Etkileri, *Turkish Studies*, 12(31), 427-448.
- Yue, H. ve Tom, G. (1995), How the Chinese Select their Banks, *Journal of Retail Banking*, 16(4), 36-39.
- Zineldin, M. (1996), Bank Strategic Positioning and Some Determinants of Bank Selection, *International Journal of Bank Marketing*, 14(6), 12-22.